

Archeologisch bureauonderzoek & Inventariserend
Veldonderzoek, verkennende fase

Wilhelminaplein 6, Wassenaar
Gemeente Wassenaar

B&G rapport 1338

Colofon

Projectnummer 31431111/50101
Auteurs drs. A.M.H.C. Koekkelkoren, drs. S. Moerman
Redactie dr. A.W.E. Wilbers
Versie 1.5
Status definitief

Autorisatie

dr. A.W.E. Wilbers	Senior Prospector	20-1-2012	
--------------------	-------------------	-----------	--

Goedkeuring

drs. L. Bruning	Gemeente Wassenaar	26-04-2012	
-----------------	--------------------	------------	--

Opdrachtgever Aeres Milieu bv
ing. N van der Feest
Postbus 1015
6040 AK Roermond

© IDDS Archeologie
Noordwijk, september 2012
ISSN 1879-3711

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

SAMENVATTING:

In opdracht van Aeres Milieu bv heeft IDDS Archeologie in januari 2012 een archeologisch bureauonderzoek en een inventariserend veldonderzoek (IVO), verkennende fase, uitgevoerd aan het Wilhelminaplein 6 in Wassenaar, gemeente Wassenaar. De aanleiding voor dit onderzoek is de geplande sloop en nieuwbouw van een woning in het plangebied.

Op basis van de resultaten van het bureauonderzoek wordt aangenomen dat het plangebied ligt op een deels afgegraven strandwal. Deze aanname is voornamelijk gebaseerd op de geologische kaart en boorstaten van eerdere onderzoeken in de omgeving. Het feit dat het plangebied volgens historische kaarten in de strandvlakte zou liggen wordt toegeschreven aan de onnauwkeurigheid van deze kaarten en het feit dat het plangebied op een kleinere strandwal in de vlakte ligt. Op grond van de ligging op een strandwal wordt verwacht dat in de ondergrond mogelijk resten aanwezig zijn vanaf het ontstaan van de strandwal in het Neolithicum. De strandwal is in het Laat Neolithicum bedekt met Oude Duinen waarop resten vanaf deze periode kunnen worden aangetroffen. De top van deze afzettingen kan echter verstoord zijn door de aanleg van de wijk of eerdere afgraving. Op basis van aangetroffen resten op de strandwal ten oosten van het plangebied was de regio bewoond in de IJzertijd en de Vroege Middeleeuwen en werd het in de Late Middeleeuwen gebruikt voor akkerbouw. Diverse onderzoeken, in de (directe) omgeving van het plangebied, hebben geen indicaties opgeleverd voor bewoning op de strandwal. De verwachting voor het plangebied wordt bijgesteld van hoog naar middelhoog voor alle perioden vanaf het ontstaan van de strandwal in het Neolithicum vanwege de blijkbaar relatief ongunstige omstandigheden ten opzichte van de oostelijker strandwal waar veel archeologische resten zijn aangetroffen en het ontbreken van elke vorm van archeologische resten in de directe omgeving. Daarnaast is de top van het duinzand waarschijnlijk verstoord.

Het veldonderzoek heeft uitgewezen dat het plangebied is opgebouwd uit een pakket zand van de Oude Duinen met mogelijk in de ondergrond een strandwal. Omdat deze zandlagen niet van elkaar te scheiden zijn qua lithologie, is het niet bekend waar de grens is gelegen, indien deze al in de boringen aanwezig is. De top van de Oude Duinen is vergraven en omgewerkt, waarschijnlijk door de aanleg van de wijk en de woning met tuin die momenteel in het plangebied staat, maar ook ouder gebruik van het plangebied voor de landbouw kan hieraan hebben bijgedragen. Omdat de top van de Oude Duinen is verstoord, is de verwachting voor resten vanaf het Neolithicum laag in het plangebied.

Op basis van deze resultaten wordt niet verwacht dat er nog onverstoorde archeologische resten in de ondergrond aanwezig zullen zijn die verstoord worden door de geplande werkzaamheden. Er wordt daarom geen vervolgonderzoek geadviseerd.

INHOUDSOPGAVE:

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN HET PLANGEBIED.....	4
1. INLEIDING	5
1.1. Aanleiding	5
1.2. Doel- en vraagstelling van het onderzoek.....	5
1.3. Ligging van het plan- en onderzoeksgebied	5
2. BUREAUONDERZOEK.....	7
2.1. Werkwijze	7
2.2. Geologie, geomorfologie en bodem.....	7
2.3. Archeologische en ondergrondse bouwhistorische waarden	10
2.4. Historische situatie en mogelijke verstoringen.....	11
2.5. Gespecificeerd verwachtingsmodel	11
3. VELDONDERZOEK.....	12
3.1. Onderzoekshypothese en onderzoeksopzet	12
3.2. Werkwijze	12
3.3. Resultaten	12
3.4. Interpretatie	12
4. CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN	13
4.1. Beantwoording vraagstelling.....	13
4.2. Aanbevelingen	14
4.3. Betrouwbaarheid	14
GERAADPLEEGDE BRONNEN	15
LIJST VAN AFKORTINGEN EN BEGRIPPEN	16

BIJLAGEN

1. Topografische kaart
2. Archis-informatie
3. Boorlocatiekaart
4. Boorbeschrijvingen
5. Periodentabel
6. Kadastrale Minuutplan 1811-32

Administratieve gegevens van het plangebied

<i>Toponiem</i>	Wilhelminaplein 6
<i>Onderzoeksmeldingsnummer</i>	50101
<i>Plaats</i>	Wassenaar
<i>Gemeente</i>	Wassenaar
<i>Kadastrale aanduiding</i>	Wassenaar, sectie H, perceel 991
<i>Provincie</i>	Zuid-Holland
<i>Kaartblad</i>	30G
<i>Coördinaten</i> <i>Centrum</i> <i>Hoekpunten</i>	84.800/460.100 84.803/460.123 (no) 84.814/460.088 (zo) 84.796/460.084 (zw) 84.784/460.117 (nw)
<i>Oppervlakte plangebied</i>	1400 m ²
<i>Onderzoekskader</i>	Omgevingsvergunning
<i>Opdrachtgever</i>	Aeres Milieu bv Contactpersoon: dhr. N. van der Feest Postbus 1015 6040 AK Roermond Tel: 047-5320000
<i>Uitvoerder</i>	IDDS Archeologie Contactpersoon: mw. A.M.H.C. Koekkelkoren Postbus 126 2200 AC Noordwijk (ZH) Tel: 071-4028586 E-mail: akoekkelkoren@idds.nl
<i>Bevoegde overheid</i>	Gemeente Wassenaar Afdeling Beleid Contactpersoon: mw. L. Bruning postbus 499 2240 AL Wassenaar Tel: 06-53937432 E-mail: l.bruning@wassenaar.nl
<i>Beheer en plaats van documentatie</i>	Provinciaal Depot voor Bodemvondsten van de provincie Zuid-Holland
<i>Uitvoeringsdatum veldwerk</i>	12 januari 2012

1. Inleiding

1.1. Aanleiding

In opdracht van Aeres Milieu bv heeft IDDS Archeologie in januari 2012 een archeologisch bureauonderzoek en een inventariserend veldonderzoek (IVO), verkennende fase, uitgevoerd aan het Wilhelminaplein 6 in Wassenaar, gemeente Wassenaar. De aanleiding voor dit onderzoek is de geplande sloop en nieuwbouw van een woning in het plangebied (Bijlage 3). Graafwerkzaamheden ten behoeve van deze ontwikkeling zullen zorgen voor een bodemverstoring tot een diepte van maximaal 2,0 m beneden maaiveld. De kans bestaat dat eventueel aanwezige archeologische waarden hierdoor verstoord dan wel vernietigd zullen worden.

1.2. Doel- en vraagstelling van het onderzoek

De doelstelling van het bureauonderzoek is het opstellen van een gespecificeerde archeologische verwachting voor het plangebied. Dit gebeurt aan de hand van bestaande bronnen over bekende en verwachte archeologische waarden binnen het plangebied. Het doel van het verkennende veldonderzoek is het toetsen en zo nodig aanvullen van de gespecificeerde verwachting. Daarnaast wordt inzicht verkregen in de vormeenheden van het landschap in het plangebied, voor zover deze vormeenheden van invloed kunnen zijn geweest op de bruikbaarheid van de locatie door de mens in het verleden. Op basis van de resultaten van het onderzoek kunnen kansarme zones van het plangebied worden uitgesloten en kansrijke zones worden geselecteerd voor behoud of voor vervolgonderzoek. Om deze doelstelling te kunnen realiseren, wordt op de volgende vragen een antwoord gegeven (Koekkelkoren/Wilbers 2012):

- Wat is de fysiek-landschappelijke ligging van de locatie?
- Hoe is de bodemopbouw in het plangebied en in welke mate is deze nog als intact te beschouwen?
- Bevinden zich archeologisch relevante afzettingen in het plangebied? Zo ja, op welke diepte ten opzichte van het maaiveld en het NAP?
- Wat is de specifieke archeologische verwachting van het plangebied en wordt deze bij het veldonderzoek bevestigd?
- Hoewel niet het doel van een verkennend booronderzoek, kunnen er toch archeologische indicatoren worden aangetroffen. Indien deze worden aangetroffen, dan gelden tevens de volgende vragen: wat is de verticale en horizontale ligging van de aangetroffen indicatoren, wat is de datering en wat is de invloed van deze vondsten op de archeologische verwachting van het plangebied?
- In hoeverre worden eventueel aanwezige archeologische waarden bedreigd door de voorgenomen bodemversturende werkzaamheden?

Het archeologisch bureauonderzoek en het inventariserend veldonderzoek zijn uitgevoerd conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 3.2 (Centraal College van Deskundigen 2010) en de provinciale eisen.

Voor de in dit rapport gebruikte geologische en archeologische tijdsaanduidingen wordt verwezen naar Bijlage 5. Afkortingen en enkele vaktermen worden achterin dit rapport uitgelegd (zie lijst van afkortingen en begrippen).

1.3. Ligging van het plan- en onderzoeksgebied

De ligging van het (her) in te richten gebied, ofwel het plangebied, is weergegeven in Bijlage 1. Het plangebied ligt aan het Wilhelminaplein 6 te Wassenaar, gemeente Wassenaar. Het wordt in het zuiden begrensd door het plein en in het noorden, oosten en westen door aangrenzende bebouwde percelen. Het plangebied heeft een oppervlakte van ongeveer 1400 m² en een gemiddelde

maaiveldhoogte van 1,8 m NAP. De exacte ligging en contouren van het plangebied zijn nader weergegeven in Bijlage 3 en Figuur 1.

Om tot een gespecificeerde verwachting voor het plangebied te komen, is niet alleen gekeken naar bekende gegevens over het plangebied zelf maar ook naar de omgeving. Voor het totale onderzochte gebied, oftewel het onderzoeksgebied, is als begrenzing een straal van 500 m rondom het plangebied gekozen. De straal van 500 m is dusdanig gekozen dat de strandwal en de strandvlaktes in de omgeving van het plangebied bij het onderzoek worden betrokken.



Figuur 1. Het plangebied (rood omlijnd) op een luchtfoto uit 2010 (bron: Bing Maps). Inzet is een satellietfoto van het plangebied en omgeving (bron: Google Earth 2005).

2. Bureauonderzoek

2.1. Werkwijze

Tijdens het bureauonderzoek zijn gegevens verzameld over het onderzoeksgebied. Er is gekeken naar bekende archeologische en ondergrondse bouwhistorische waarden, uitgevoerde archeologische onderzoeken, de fysieke kenmerken van het oude en huidige landschap en naar informatie over bodemverstoringen. Er is gebruik gemaakt van de verwachtingskaart van de gemeente Wassenaar (Pact van Duivenvoorde) en van de Cultuurhistorische Hoofdstructuur (CHS) van de provincie Zuid-Holland. Daarnaast is er gekeken naar de landelijke verwachtingskaart (de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden; IKAW) en naar het Archeologisch Informatie Systeem (Archis II) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE). Aanvullende historische informatie is verkregen uit beschikbaar historisch kaartmateriaal, waaronder het Minuutplan van begin 19^{de} eeuw en enkele historische topografische kaarten (watwaswaar.nl), en via de website van de KennisInfrastructuur CultuurHistorie (KICH; www.kich.nl).

Om inzicht te krijgen in de opbouw en ontwikkeling van het landschap is onder andere gebruik gemaakt van de Nieuwe Geologische Kaart van Den Haag en Rijswijk (Vos et al., 2007), de bodemkaart van Nederland (Stichting voor Bodemkartering 1982) en de geomorfologische kaart van Nederland (DLO-Staring Centrum / Rijks Geologische Dienst 1994). Daarnaast is gebruik gemaakt van het Actueel Hoogtebestand van Nederland (AHN; www.ahn.nl).

Voor informatie omtrent bodemsaneringen en ontgrondingenvergunningen is het Bodemloket (www.bodemloket.nl) geraadpleegd. Om de ligging van kabels en leidingen in het plangebied te bepalen, is een KLIC-melding gedaan. Deze gegevens zijn aangevuld met informatie uit onderzoeksrapporten en achtergrondliteratuur (zie literatuurlijst).

2.2. Geologie, geomorfologie en bodem

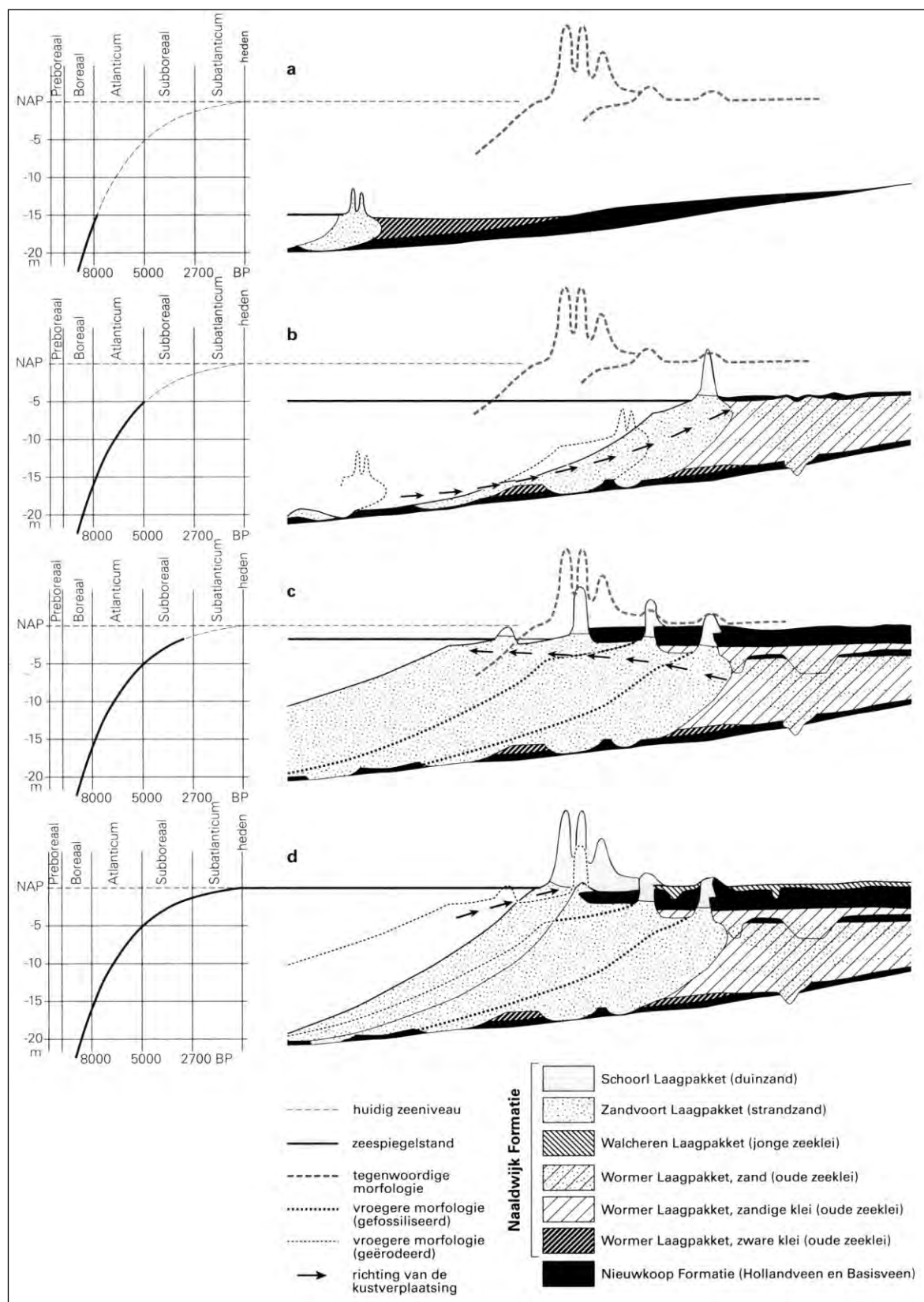
2.2.1. Ontstaansgeschiedenis landschap

Het plangebied is gelegen in het Hollandse duingebied (Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek 2002). Dit duingebied omvat het huidige strand, alle strandwallen, -vlakten en de duinen die aan de oostzijde van het strand in Noord- en Zuid-Holland voorkomen (Berendsen 2005). Aan de zeezijde komen de buitenduinen voor, die ook wel de jonge duinen worden genoemd. Verder landinwaarts liggen de lagere en minder reliëfrijke oude duinen.

Het ontstaan van het duingebied, schematisch weergegeven in Figuur 2, is sterk gerelateerd aan de zeespiegelstijging gedurende het Holoceen (vanaf circa 9500 voor Chr.). Tijdens een periode van relatief snelle zeespiegelstijging die tot circa 4500-4000 voor Chr. duurde, bestond de kust van Nederland uit een uitgebreid waddegebied, bestaande uit zandbanken en -platen gescheiden door grote getijdegeulen. Dit waddegebied werd gedeeltelijk afgeschermd van de open zee door een reeks eilanden. Deze eilanden en het waddegebied werden als gevolg van de alsmaar stijgende zeespiegel geleidelijk omgewerkt en steeds verder naar het oosten verplaatst (Figuur 2a en 2b).

Vanaf 4500-4000 voor Chr. nam de stijging van de zeespiegelstand sterk af en kwam de oostwaartse verplaatsing van de zandbanken en -platen tot stilstand. Vanuit de Noordzee en de grote rivieren werden grote hoeveelheden zand aangevoerd, waardoor de getijdengeulen geleidelijk verzandden en de reeks zandbanken aan elkaar groeide tot een strandwal. Achter de strandwallen vond grootschalige veenvorming plaats, waarbij het Hollandveen Laagpakket werd gevormd (de Mulder et al. 2003).

Tot ongeveer 0-100 na Chr. bleef de grote aanvoer van zand in stand waardoor de kustlijn steeds verder westwaarts uitbreidde (Figuur 2c). Bij die uitbreiding werden afwisselend strandvlaktes en strandwallen gevormd. Strandvlaktes werden gevormd gedurende perioden met gemiddeld minder (hevige) stormen. Het strand werd langzaam breder en op de hogere delen die alleen tijdens springvloed en zware storm onder water stonden, kon zich vegetatie (gras en struiken) vestigen en vormden zich kleine solitaire duinen. In perioden met meer en/of hevigere stormen werd het door de zee aangevoerde zand boven de vloedlijn op het strand hoog opgeworpen in een rug, een strandwal.



Figuur 2. Verband tussen de zeespiegelstijging en de vorming en ligging van strandwallen en duinen voor de Hollandse kust (Berendsen 2005). De verschillende geologische formaties in de figuur zijn terug te vinden in De Mulder et al. 2003.

Deze strandwallen sloten de strandvlakten af voor overstromingen vanuit de zee. Op de strandwallen kwam nauwelijks begroeiing voor waardoor de wind vrij spel had. Door verstuingen konden er bovenop de strandwallen (oude) duinen ontstaan (van der Valk 1996).

Door de voortgaande zeespiegelstijging lagen de strandwallen in westelijke richting steeds hoger ten opzichte van NAP. Ook het grondwaterniveau steeg als gevolg van de zeespiegelstijging, waardoor de strandvlaktes (de gebieden tussen de strandwallen) natter werden en er veenvorming kon optreden. In de nabijheid van de riviermonding van de Oude Rijn werd op de strandvlaktes bij hoge waterstanden van rivier of zee klei afgezet.

Vanaf ongeveer 200-300 na Chr. geleden nam de snelheid van de zeespiegelstijging nog verder af, werd er minder zand aangevoerd uit de Noordzee en werden verschillende riviermondingen inactief. Door golfwerking en in mindere mate het getij werd een deel van de strandwallen en de buiten de kustlijn uitstekende delta's van de Maas, Rijn en Oude Rijn geërodeerd (Figuur 2d). Het bij deze erosie vrijkomende zand werd door de wind opgeblazen in een brede zone met jonge duinen die voor een groot deel de oudere strandwallen en strandvlaktes bedekken.

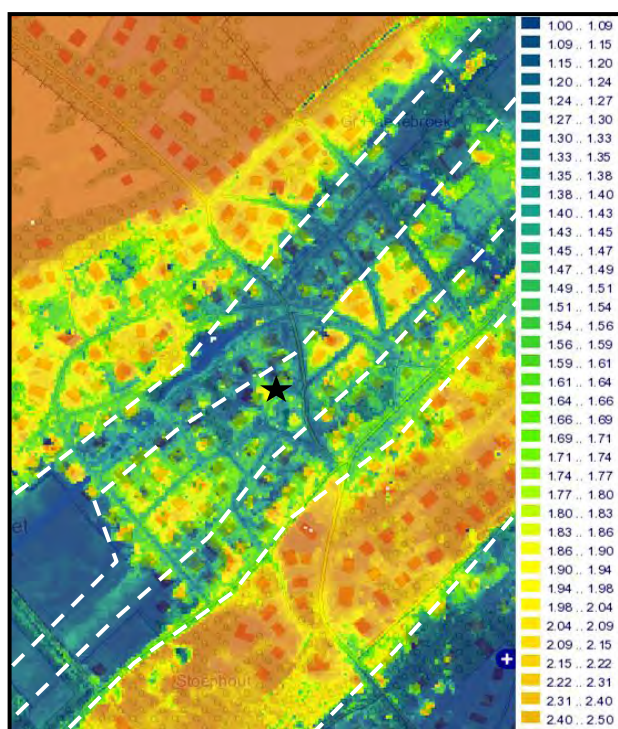
2.2.2. Geologie

Op de Nieuwe Geologische Kaart van Den Haag en Rijswijk staat de ondergrond van het plangebied aangegeven als de Laag van Voorburg (de Oude Duinen), eventueel bedekt met de Laag van Den Haag (Jonge Duinen) die maximaal 2 m dik is (Vos *et al.* 2007).

2.2.3. Geomorfologie

Op de geomorfologische kaart staat het plangebied aangegeven als bebouwd gebied (DLO-Staring Centrum / Rijks Geologische Dienst 1994). Op basis van de omliggende gebieden waarvan de geomorfologie wel bekend is, ligt het plangebied op een strandwal die vrijwel parallel aan de kust loopt ter plaatse van het plangebied. Ten zuiden van de bebouwde zone is de strandwal geclassificeerd als een strandwal met mogelijk vervlakte duinen. Ten noorden van de bebouwing zijn zowel de strandwal als de duinen afgegraven of geëgaliseerd.

Het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) laat zien dat het plangebied niet op de grote strandwal ligt, die circa 150 m verder naar het oosten ligt, maar op een kleine, smalle strandwal die ongeveer 1,5 m NAP hoog is ten zuiden van de wijk Kievit en circa 2,1 m NAP in het noorden van de wijk. Ten zuiden van de wijk is de strandwal veel smaller, wat impliceert dat hier de strandwal en het duinzand ten dele zijn vergraven.



De strandvlakte tussen de strandwallen heeft een gemiddelde maaiveldhoogte van circa 0,8 m NAP. Het plangebied (zwarte ster) heeft een hoogte van circa 1,2 m NAP, overeenkomstig met de onbebouwde delen van het maaiveld rondom het plangebied. Dit geeft aan dat de strandwal ten dele is vergraven, maar het maaiveld plaatselijk is opgehoogd voor de aanleg van de wijk.

Figuur 3. Het plangebied (zwarte ster) op een uitsnede van de AHN. De overgangen van de strandwallen naar de -vlaktes zijn met witte stippellijnen geschetst (bron: www.ahn.nl).

2.2.4. Bodem

Op de bodemkaart staat het plangebied aangegeven als bebouwd gebied. Op basis van de gebieden rondom het plangebied die wel een bodemeenheid zijn toegekend, bestaat het plangebied uit vlakvaaggronden met leemarm tot zwak lemig zand (Stichting voor Bodemkartering 1982). Een vlakvaaggrond bestaat uit grijs zand, waarin weinig tot geen bodemvorming heeft plaatsgevonden, en heeft slechts zelden een humeuze bovengrond (de Bakker 1966).

Het plangebied heeft grondwatertrap IV of VI. Het eerste houdt in dat de grondwaterstand in de winter op een diepte van ten minste 40 cm staat en in de zomer op een diepte van 80 tot 120 cm –mv. Indien de grondwatertrap VI is, staat het grondwater in de winter tussen de 40 en 80 cm –mv en in de zomer dieper dan 120 cm –mv.

2.3. Archeologische en ondergrondse bouwhistorische waarden

Het plangebied staat op de gemeentelijke verwachtingskaart aangegeven als een gebied met een waarde archeologie 5. Dit houdt in dat er een hoge verwachting geldt voor de periode Neolithicum tot en met de Nieuwe Tijd vanwege de aanwezigheid van Hollandveen op zand en rivierklei. Op basis van de geologische kaarten wordt echter geen Hollandveen in het plangebied verwacht, maar een strandwal met daarop Oude Duinen en eventueel Jonge Duinen. Hiervoor geldt een waarde archeologie 4, tevens met een hoge verwachting voor resten vanaf het Neolithicum tot en met de Nieuwe Tijd.

Binnen het plangebied zijn geen terreinen aanwezig die op de Archeologische Monumentenkaart (AMK) als waardevol staan aangegeven. Ook zijn er geen waarnemingen en vondsten gemeld en geen eerdere onderzoeken uitgevoerd. In het plangebied zijn geen ondergrondse bouwhistorische waarden bekend (www.kich.nl).

Circa 290 m ten zuidoosten van het plangebied ligt een archeologisch monument (AMK-terrein 3191). Dit monument ligt op de strandwal, ten oosten van het plangebied, en bevat resten van bewoning uit de IJzertijd en Vroege Middeleeuwen en ploegsporen uit de Late Middeleeuwen. Er zijn delen van het gebied verstoord en de aangetroffen scherven aardewerk zijn zeer klein. Binnen het AMK-terrein zijn vier waarnemingen gedaan. De eerste betreft resten uit de IJzertijd en Vroege Middeleeuwen die zijn aangetroffen bij een opgraving aan de Schouwweg 91 (Archis-waarneming 17295). Bij een booronderzoek aan de Schouwweg 90 is een vondstlaag met houtskool ontdekt waarin resten van het Neolithicum tot en met de IJzertijd kunnen voorkomen (Archis-waarneming 57670). De derde waarneming is een omgeploegde vondstlaag met aardewerk uit de IJzertijd die is aangetroffen aan de Konijnenlaan 45 bij kabelwerkzaamheden (Archis-waarneming 17296) en de vierde waarneming betreft een proefsleuvenonderzoek aan de Konijnenlaan 45a waar aardewerk van de Late IJzertijd tot en met de Vroege Middeleeuwen is aangetroffen, naast enkele fragmenten vuursteen (Archis-waarneming 422679). Op dit adres zijn diverse onderzoeken uitgevoerd, waaronder eerst een bureauonderzoek, daarna een proefsleuvenonderzoek waarbij de waarnemingen zijn gedaan en vervolgens een opgraving (resp. Archis-onderzoeksmelding 32414, 33455 en 35345).

Direct ten zuidwesten van het AMK-terrein zijn aan de Konijnenlaan 53 bij een booronderzoek houtskoolspikkels, verbrand leem en bot en handgevormd aardewerk aangetroffen die grofweg gedateerd worden tussen het Neolithicum en de Late Middeleeuwen (Archis-waarneming 410852 Archis-onderzoeksmelding 22521). Een latere begeleiding van de werkzaamheden heeft geen aanvullende informatie opgeleverd (Archis-onderzoeksmelding 24616).

In de wijk waarin het plangebied ligt zijn nog enkele eerdere onderzoeken uitgevoerd, zoals aan de Waldeck-Pyrmontlaan waar een booronderzoek is uitgevoerd (Archis-onderzoeksmelding 39176) waarbij aanleiding was tot een vervolg in de vorm van een proefsleuvenonderzoek waarbij echter geen vervolgonderzoek is geadviseerd omdat er geen relevante resten of sporen zijn aangetroffen (Archis-onderzoeksmelding 42630). Aan de Prins Frederiklaan 14 ten westen van het plangebied is een booronderzoek uitgevoerd waaruit is gebleken dat de ondergrond verstoord is tot in het archeologisch niveau (Archis-onderzoeksmelding 45181). Aan het Wilhelminaplein 2 zijn enkele boringen gezet waarbij geen archeologische lagen of resten zijn aangetroffen, waardoor er geen aanleiding was voor het uitvoeren van een vervolgonderzoek (Archis-onderzoeksmelding 37455). Dit onderzoek ligt circa 80 m ten zuidoosten van het plangebied. In de ondergrond bij Wilhelminaplein 2

is een dunne laag veen aangetroffen, wat erop wijst dat hier de overgang van de strandwal naar de strandvlakte is.

Aan de Buurtweg ten zuiden van het plangebied zijn twee onderzoeken uitgevoerd, aan nummers 13 en 16 (Archis-onderzoeksmeldingen 45954 en 34724). Bij beide onderzoeken is geen vervolg geadviseerd bij gebrek aan indicatoren voor de aanwezigheid van archeologische resten. Ten noorden van het plangebied zijn onder het toponiem De Kieviet diverse onderzoeken uitgevoerd aan de Kievietlaan en omgeving (Archis-onderzoeksmeldingen 36150, 42359, 46983 en 48707). Het merendeel betrof booronderzoeken en een enkele begeleiding. Er zijn bij deze onderzoeken geen relevante resten aangetroffen die aanleiding geven tot het uitvoeren van vervolgonderzoek. Deze onderzoek aan de Kieviet en de Buurtweg liggen op dezelfde strandwal waarop het plangebied ligt conform de geomorfologische kaart.

2.4. Historische situatie en mogelijke verstoringen

Een van de oudste beschikbare kaarten van het plangebied dateert uit 1615 (Bijlage 7). Op deze kaart staan de strandwallen aangegeven als groene, met duinen bedekte stroken. Het plangebied ligt direct naast de strandwal, waarschijnlijk in de strandvlakte. Direct ten noorden van het plangebied stroomde de Kaswatering. Ook op de kaart van Dou uit 1687 ligt het plangebied op de strandvlakte, waarop nu wel enkele gebouwen zoals de grote landhuizen of dichter bebouwde straten staan aangegeven. Ook de Buurtweg (Den Buer weg) die op de rand van de strandwal ten oosten van het plangebied loopt, staat op de kaart ingetekend.

Op het kadastrale minuutplan uit 1811-32 ligt het plangebied tussen de Jonge Duinen in het westen en een strandwal in het oosten. De percelen in en rondom het plangebied waren destijds in gebruik als weilanden. Dit is zo gebleven tot de aanleg van de huidige wijk in het eerste kwart van de 20^{ste} eeuw. Bij de aanleg van de wijk is de ondergrond naar verwachting geëgaliseerd en bouwrijp gemaakt en voor de aanleg van de funderingen onder de woning zijn graafwerkzaamheden uitgevoerd. Hierdoor hebben op grote schaal en daarnaast plaatselijk verstoringen plaatsgevonden.

2.5. Gespecificeerd verwachtingsmodel

Op basis van de resultaten van het bureauonderzoek wordt aangenomen dat het plangebied ligt op een deels afgegraven strandwal. Deze aanname is voornamelijk gebaseerd op de geologische kaart en boorstaten van eerdere onderzoeken in de omgeving. Het feit dat het plangebied volgens historische kaarten in de strandvlakte zou liggen wordt toegeschreven aan de onnauwkeurigheid van deze kaarten en het feit dat het plangebied op een kleinere strandwal in de vlakte ligt. Op grond van de ligging op een strandwal wordt verwacht dat in de ondergrond mogelijk resten aanwezig zijn vanaf het ontstaan van de strandwal in het Neolithicum. De strandwal is in het Laat Neolithicum bedekt met Oude Duinen waarop resten vanaf deze periode kunnen worden aangetroffen. De top van deze afzettingen kan echter verstoord zijn door de aanleg van de wijk of eerdere afgraving. Op basis van aangetroffen resten op de strandwal ten oosten van het plangebied was de regio bewoond in de IJzertijd en de Vroege Middeleeuwen en werd het in de Late Middeleeuwen gebruikt voor akkerbouw. Diverse onderzoeken, in de (directe) omgeving van het plangebied, hebben geen indicaties opgeleverd voor bewoning op de strandwal. De verwachting voor het plangebied wordt bijgesteld van hoog naar middelhoog voor alle perioden vanaf het ontstaan van de strandwal in het Neolithicum vanwege de blijkbaar relatief ongunstige omstandigheden ten opzichte van de oostelijker strandwal waar veel archeologische resten zijn aangetroffen en het ontbreken van elke vorm van archeologische resten in de directe omgeving. Daarnaast is de top van het duinzand waarschijnlijk verstoord.

Om het verwachtingsmodel te toetsen en waar nodig aan te vullen en om te controleren in hoeverre de bodemopbouw in het plangebied nog intact is, is er een Inventariserend Veldonderzoek, verkennende fase, uitgevoerd.

3. Veldonderzoek

3.1. Onderzoekshypothese en onderzoeksopzet

Het doel van het Inventariserend Veldonderzoek, verkennende fase, is om de in het bureauonderzoek opgestelde gespecificeerde archeologische verwachting te toetsen en waar nodig aan te passen. Tijdens het veldonderzoek wordt vastgesteld waar de oorspronkelijke bodemopbouw intact is gebleven en waar niet. Daarnaast wordt inzicht verkregen in de vormeenheden van het landschap, voor zover deze van invloed zijn op de locatiekeuze in het verleden. Kansarme zones worden uitgesloten en kansrijke zones worden geselecteerd voor de volgende fasen. Het veldonderzoek bestond uitsluitend uit een booronderzoek. Een veldkartering bleek niet mogelijk vanwege de bebouwing en begroeiing.

3.2. Werkwijze

In het plangebied aan het Wilhelminaplein zijn vijf boringen gezet (Bijlagen 3 en 4) waarvan vier met een diepte van 2,0 m –mv en één met een diepte van 4,0 m –mv. Deze boringen zijn gelijkmatig verdeeld over het perceel. Er is gebruik gemaakt van een Edelmanboor met een diameter van 10 cm en een zuigerboor voor de diepe boringen. Het veldonderzoek is uitgevoerd door dr. A.W.E. Wilbers (senior prospector).

De boringen zijn beschreven volgens de Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode (ASB; SIKB 2008) met behulp van een veldcomputer en het programma TerraIndex van I.T. Works. De locaties van de boringen (x- en y-waarden) zijn ingemeten vanuit de bebouwing. De hoogtes van de boringen (z-waarden) zijn bepaald aan de hand van het Actueel Hoogtebestand van Nederland. De opgeboorde monsters zijn door middel van verbrokkelen in het veld onderzocht op de aanwezigheid van archeologische indicatoren zoals aardewerk, baksteen, vuursteen, huttenleem en bot.

3.3. Resultaten

3.3.1. Lithologie en geologie

Het plangebied is opgebouwd uit twee pakketten. Het onderste pakket is bestaat uit twee of drie lagen matig siltig zand dat onderin (licht) grijs is en naar boven meer beige wordt wat duidt op de aanwezigheid van roest. De top van dit pakket is kalkloos, maar in de diepe boring is dit pakket (naar beneden) kalkrijk. Dit pakket bestaat uit zand van de strandwal/Oude Duinen. Het tweede pakket is een omgewerkt pakket van matig siltig zand dat zwak tot matig humeus is. Dit pakket is omgewerkt en bevat grindjes en puin. De overgang van pakket 1 naar pakket 2 ligt tussen -1,2 m –mv in boring 1 (circa 0 m NAP) bij het huis tot -0,6 m –mv in boring 4 (circa 0,6 m NAP) in de achtertuin.

3.3.2. Bodemopbouw

In het plangebied is geen bodemvorming (meer) herkenbaar. Een eventuele bodem is verstoord door het omwerken van het humeuze pakket, dat de A-horizont vormt. Het onderliggende grijze zand is de C-horizont, een onverstoorde laag. De top van deze afzettingen is echter zeer waarschijnlijk omgewerkt en vermengd met de humeuze A-horizont.

3.3.3. Archeologische indicatoren

Er zijn tijdens het veldwerk geen archeologische resten aangetroffen.

3.4. Interpretatie

Het plangebied is opgebouwd uit een pakket zand van de Oude Duinen met mogelijk in de ondergrond een strandwal. Omdat deze zandlagen niet van elkaar te scheiden zijn qua lithologie, is het niet bekend waar de grens is gelegen, indien deze al in de boringen aanwezig is. De top van de Oude Duinen is afgegraven en omgewerkt, waarschijnlijk door de aanleg van de wijk en de woning met tuin die momenteel in het plangebied staat. Omdat de top van de Oude Duinen is verstoord, is de verwachting voor resten vanaf het Neolithicum laag in het plangebied.

4. Conclusie en aanbevelingen

In opdracht van Aeres Milieu bv zijn in januari 2012 een archeologisch bureauonderzoek en een inventariserend veldonderzoek (IVO), verkennende fase, uitgevoerd in verband met de geplande (her)ontwikkeling van het plangebied aan het Wilhelminaplein 6 in Wassenaar, gemeente Wassenaar.

Het plangebied is gelegen op een strandwal met duinzand. Op de strandwal ten oosten van het plangebied zijn resten van bewoning uit de IJzertijd en Vroege Middeleeuwen aangetroffen. Deze zijn niet aangetroffen op de strandwal waarop het plangebied is gelegen tijdens de diverse onderzoeken ten noorden en zuiden van het plangebied. Het veldonderzoek heeft uitgewezen dat het enige herkenbare archeologisch niveau, namelijk de top van de Oude Duinen, is verstoord tot ten minste 60 cm onder het huidige maaiveld. Het oorspronkelijke maaiveld lag waarschijnlijk nog hoger, maar de top van het duinzand is in het verleden al (deels) afgegraven, waarschijnlijk voor de aanleg van de wijk. Daarnaast is er geen oudere bodem aangetroffen in het zandpakket. Hierdoor worden er geen archeologische resten meer verwacht in het plangebied binnen 4,0 m –mv.

4.1. Beantwoording vraagstelling

- *Wat is de fysiek-landschappelijke ligging van de locatie?*

Het plangebied ligt op een strandwal waarop Oude Duinen zijn gevormd.

- *Hoe is de bodemopbouw in het plangebied en in welke mate is deze nog als intact te beschouwen?*

De bodemopbouw bestaat uit een C-horizont met een verstoorde top die is opgenomen in de omgewerkte humeuze A-horizont. Er is dus geen intacte bodemopbouw aanwezig in het plangebied.

- *Bevinden zich archeologisch relevante afzettingen in het plangebied? En zo ja, op welke diepte ten opzichte van het maaiveld en het NAP?*

Er zijn geen onverstoorde archeologische niveaus aangetroffen tijdens het veldwerk in het plangebied.

- *Wat is de specifieke archeologische verwachting van het plangebied en wordt deze bij het veldonderzoek bevestigd?*

Op basis van het bureauonderzoek geldt er een middelhoge verwachting voor archeologische resten omdat er in de (directe) omgeving van het plangebied geen resten van onder andere bewoning zijn aangetroffen waardoor de omstandigheden voor bewoning waarschijnlijk niet gunstig waren wat mogelijk samenhangt met de ligging aan de voet van de strandwal en omdat de top van het duinzand mogelijk vergraven en/of verstoord is door de aanleg van de wijk.

Het veldonderzoek heeft uitgewezen dat er geen archeologische resten worden verwacht in het plangebied omdat de top van het verwachte archeologische niveau is verdwenen en verstoord. Er is geen overgang herkenbaar van de Oude Duinen naar de strandwal in de vorm van een humeuze laag die zou wijzen op een oude bewoningslaag op de strandwal.

- *Hoewel niet het doel van een verkennend booronderzoek, kunnen er toch archeologische indicatoren worden aangetroffen. Indien deze worden aangetroffen, dan gelden tevens de volgende vragen: wat is de verticale en horizontale ligging van de aangetroffen indicatoren, wat is de datering en wat is de invloed van deze vondsten op de archeologische verwachting van het plangebied?*

Er zijn geen archeologische resten aangetroffen in het plangebied.

- *In hoeverre worden eventueel aanwezige archeologische waarden bedreigd door de voorgenomen bodemversturende werkzaamheden?*

De bodemopbouw en eventuele archeologische resten zijn al verstoord door eerdere grondroerende werkzaamheden waardoor er geen resten meer *in situ* worden verwacht binnen 4,0 m –mv. Naar

verwachting zullen de geplande werkzaamheden dus geen onverstoorde archeologische resten bedreigen.

4.2. Aanbevelingen

Tijdens het onderzoek is geconstateerd dat het plangebied verstoord is en er geen onverstoorde oude bewoningslagen zijn aangetroffen waardoor er geen archeologische resten *in situ* worden verwacht vanaf het Neolithicum. Op basis van de resultaten van het inventariserend veldonderzoek wordt geadviseerd om geen vervolgonderzoek uit te laten voeren.

NB. Bovenstaand advies dient gecontroleerd en beoordeeld te worden door de bevoegde overheid, in dit geval de Gemeente Wassenaar. Deze zal vervolgens een besluit nemen inzake de te volgen procedure. IDDS Archeologie wil meegeven dat voordat dit besluit genomen is, er niet begonnen kan worden met bodemversturende activiteiten of activiteiten die voorbereiden op bodemverstoringen.

4.3. Betrouwbaarheid

Het uitgevoerde onderzoek is op zorgvuldige wijze verricht volgens de algemeen gebruikelijke inzichten en methoden. Het archeologisch onderzoek is erop gericht om de kans op het onverwacht aantreffen dan wel het ongezien vernietigen van archeologische waarden bij bouwwerkzaamheden in het plangebied te verkleinen. Aangezien het onderzoek is uitgevoerd door middel van een steekproef kan echter, op basis van de onderzoeksresultaten, de aan- of afwezigheid van eventuele archeologische waarden niet gegarandeerd worden. Wij wijzen u er graag op dat indien archeologische waarden worden aangetroffen deze conform de Monumentenwet 1988, artikel 53, bij de minister voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap gemeld dienen te worden. Dit kan door het invullen van het vondstmeldingsformulier op de website van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (www.cultureelerfgoed.nl) of door contact op te nemen met het Archismeldpunt (archismeldpunt@cultureelerfgoed.nl).

Geraadpleegde bronnen

ANWB, 2005: ANWB Topografische Atlas Zuid-Holland 1:25.000, Den Haag.

Bakker, H. de, 1966: De subgroepen van het systeem van bodemclassificatie voor Nederland. In: *Boor en Spade: verspreide bijdragen tot de kennis van de bodem van Nederland*, deel 15. Stichting voor Bodemkartering (Wageningen)

Berendsen, H.J.A., 2005³ (1997): Landschappelijk Nederland. De fysisch-geografische regio's, Assen.

Centraal College van Deskundigen, 2010: Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, versie 3.2, Gouda.

Dalen, J.H. van/J.H.C. Deeben/D.P. Hallewas/R. Koopstra/Th.J. Maarleveld/J.H.M. Peeters/R. Wiemer, 2008:*Indicatieve kaart van Archeologische Waarden 3e generatie*, Amersfoort (RACM)

DLO-Staring Centrum / Rijks Geologische Dienst, 1994: *Geomorfologische kaart van Nederland, 1:50.000, blad 30 's-Gravenhage*, Wageningen / Haarlem.

Gemeenten Wassenaar, Leidschendam-Voorburg & Voorschoten, 2008: *Het bodemarchief ontrafelt, nota archeologie 'Duin, Horst en Weidegebied'*, (incl. archeologische beleidskaart).

Mulder, E.F.J. de/ M.C. Geluk/ I.L. Ritsema/ W.E. Westerhoff/ T.E. Wong, 2003: De ondergrond van Nederland, Groningen/Houten.

Pruissers, A.P.W. de Gans, 1988: De bodem van Leidschendam, in Daams, F.H.C.M./J.D. de Kort (red.): *Over, door en om de Leytsche Dam*, Leidschendam

Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, 2002: *Archeologiebalans 2002*, Amersfoort.

SIKB, 2008: Archeologische standaard boorbeschrijving, Archeologie Leidraad, Gouda.

Stichting voor Bodemkartering, 1982: *Bodemkaart van Nederland, 1:50.000, blad 30 's-Gravenhage*, Wageningen.

Valk, L. van der, 1996: *Coastal barrier deposits in the central Dutch coastal plain*, Haarlem (Mededelingen van de Rijks Geologische Dienst 57).

Vos, P.C./E.C. Rieffe/E.E.B. Bulten, 2007:*Nieuwe geologische kaart van Den Haag en Rijswijk*, Den Haag.

Vos, P.C. s.a.:*Nieuwe landelijke paleogeografische kaarten van Nederland in het Holoceen*, Utrecht (TNO, Water- en bodembeheer)

Wilbers, A.W.E./A.M.H.C. Koekkelkoren, 2012: *Plan van aanpak. Wilhelminaplein 6 in Wassenaar, gemeente Wassenaar*, Noordwijk (Intern rapport, IDDS Archeologie).

Websites

watwaswaar.nl

www.ahn.nl/viewer

www.bodemloket.nl

www.kich.nl

Lijst van afkortingen en begrippen

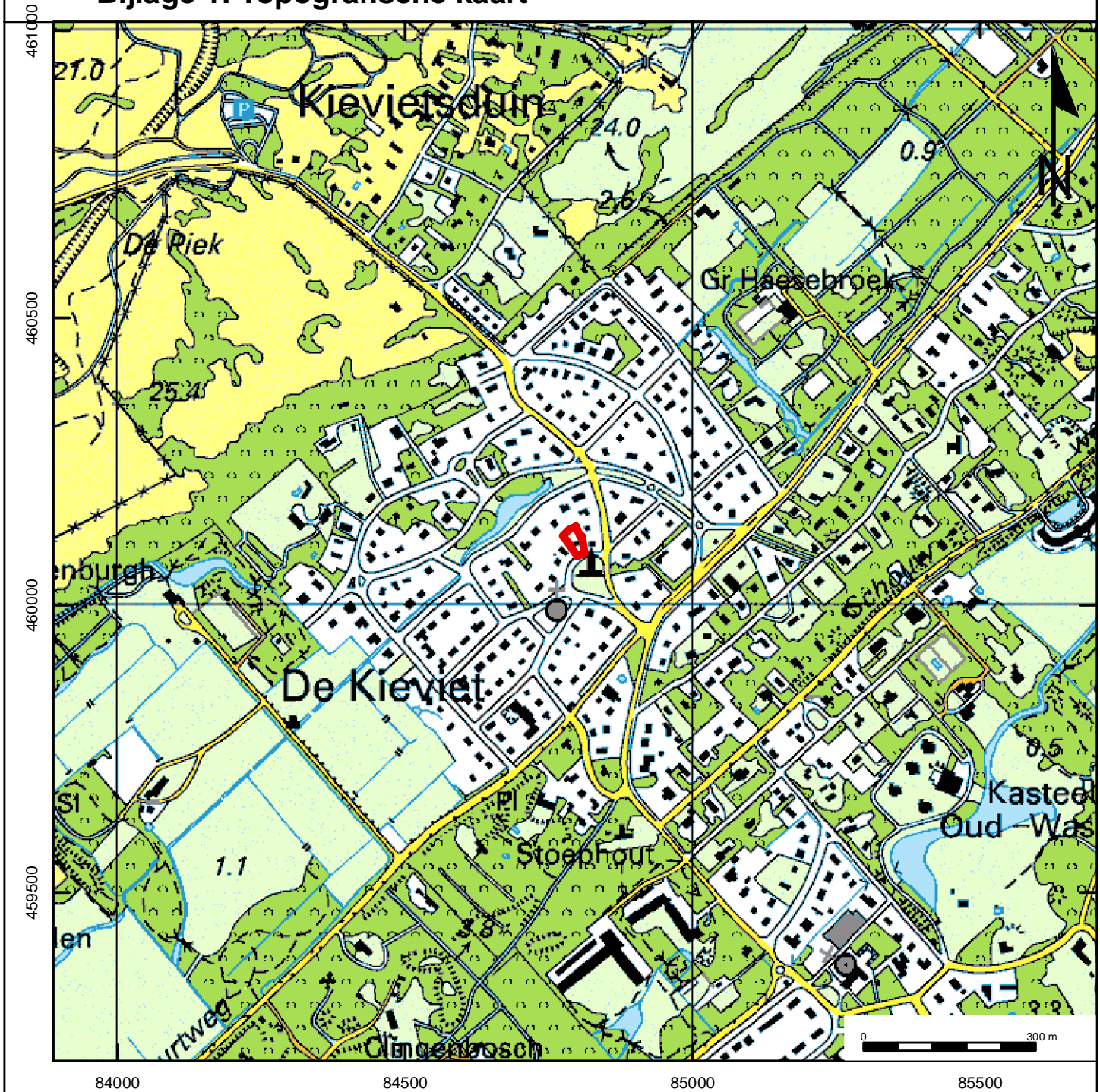
Afkortingen

Archis	Archeologisch Informatie Systeem
AMK	Archeologische Monumenten Kaart
BP	Before Present (Present = 1950)
CHS	Cultuurhistorische Hoofdstructuur
IKAW	Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden
KNA	Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie
mv	maaiveld (het landoppervlak)
NAP	Normaal Amsterdams Peil
PvA	Plan van Aanpak
RCE	Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

Verklarende woordenlijst

Edelmanboor	een handboor voor bodemonderzoek
horizont	kenmerkende laag binnen de bodemvorming
humus	organische stoffen bevattend; bestaande uit resten van planten en dieren in de bodem
<i>in situ</i>	in de oorspronkelijke context, onverstoord
silt	zeer fijn sediment met grootte 0,002-0,063 mm

Bijlage 1: Topografische kaart



84000 84500 85000 85500

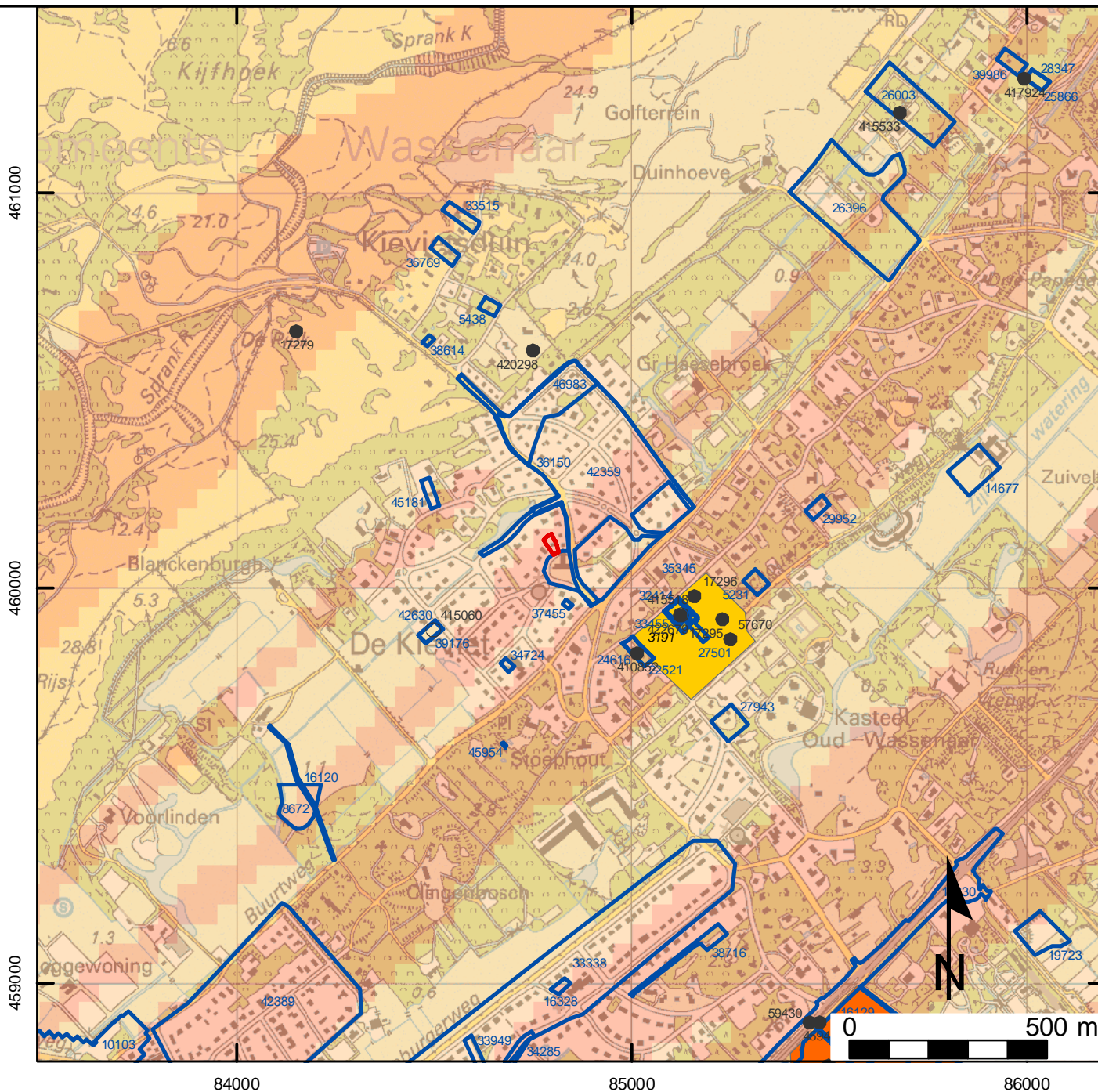
Projectnummer: 31431111
Projectnaam: Wassenaar, Wilhelminaplein 6

Legenda

 Plangebied



Bijlage 2: Archis-informatie



Projectnummer: 3143111
Projectnaam: Wassenaar, Wilhelminaplein 6

Legenda

- Plangebied
- vondstmeldingen
- waarnemingen
- onderzoeksmeldingen

monumenten

Archeologische waarde

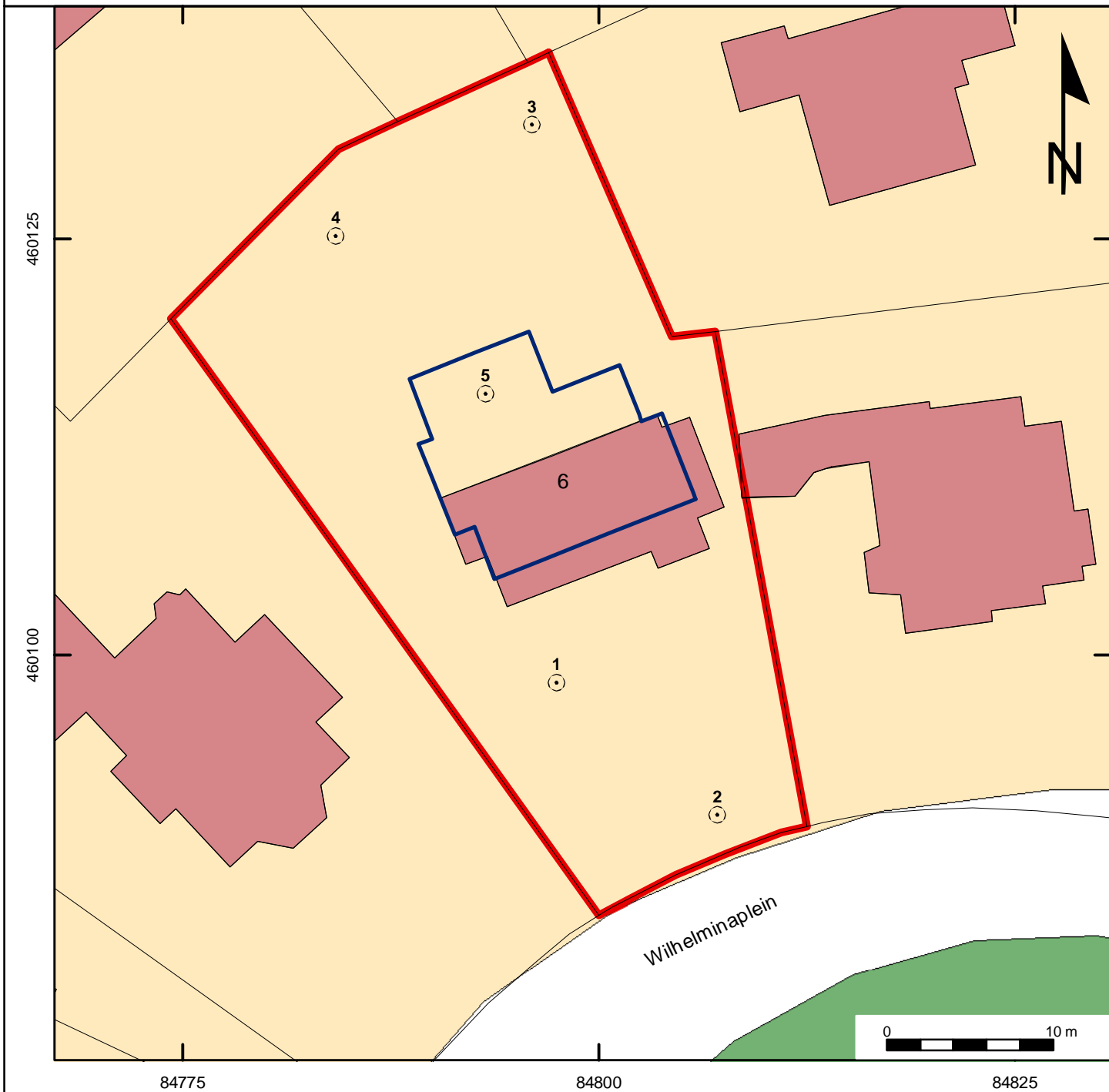
- Terrein van archeologische betekenis
- Terrein van archeologische waarde
- Terrein van hoge archeologische waarde
- Terrein van zeer hoge archeologische waarde
- Terrein van zeer hoge archeologische waarde, beschermd

IKAW

- lage trefkans (water)
- middelhoge trefkans (water)
- hoge trefkans (water)
- lage trefkans
- water
- middelhoge trefkans
- ongekarteerd
- hoge trefkans
- zeer lage trefkans



Bijlage 3: Boorlocatiekaart



Projectnummer: 31431111
Projectnaam: Wassenaar, Wilhelminaplein 6

Legenda

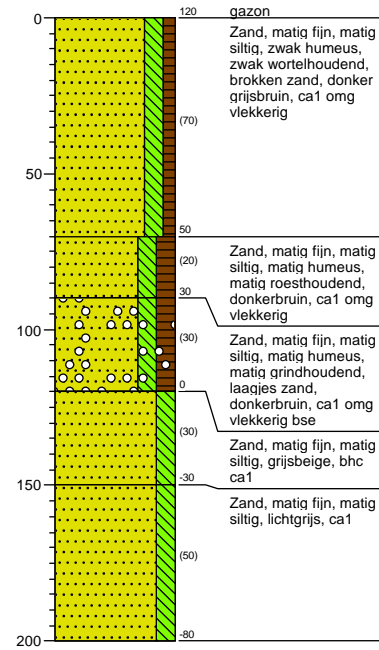
-  Boring
-  nieuwbouw
-  Plangebied



Bijlage 4: Boorprofielen

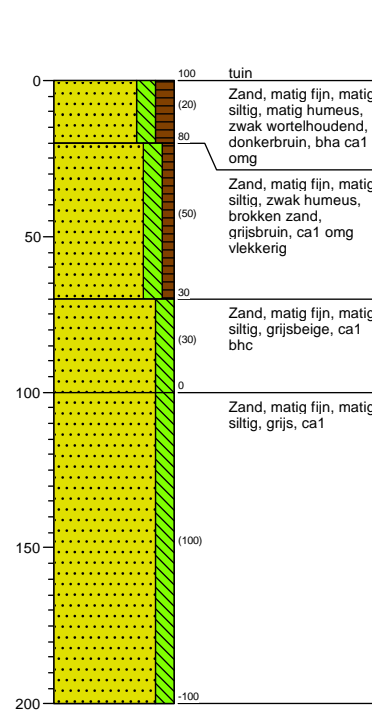
Boring: 1

X: 84797
Y: 460098
Hoogte (m NAP): 1,2



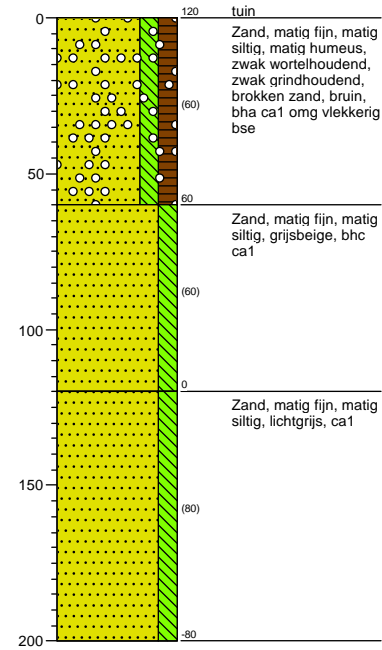
Boring: 2

X: 84807
Y: 460090
Hoogte (m NAP): 1



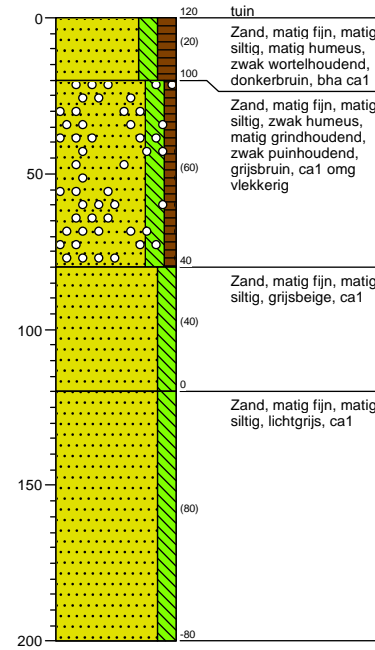
Boring: 3

X: 84796
Y: 460132
Hoogte (m NAP): 1,2



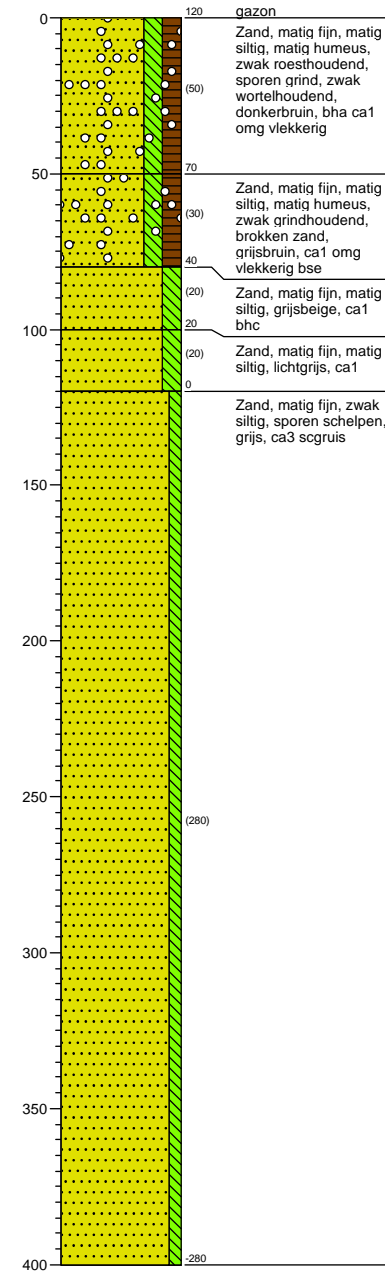
Boring: 4

X: 84784
Y: 460125
Hoogte (m NAP): 1,2



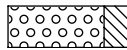
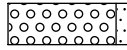
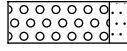
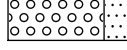

Boring: 5

X: 84793
Y: 460116
Hoogte (m NAP): 1,2

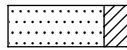
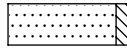

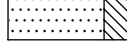
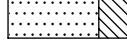


Legenda (conform NEN 5104)

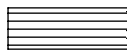

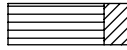
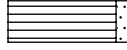

grind

-  Grind, siltig
-  Grind, zwak zandig
-  Grind, matig zandig
-  Grind, sterk zandig
-  Grind, uiterst zandig

zand

-  Zand, kleiig
-  Zand, zwak siltig
-  Zand, matig siltig
-  Zand, sterk siltig
-  Zand, uiterst siltig



veen

-  Veen, mineraalarm
-  Veen, zwak kleiig
-  Veen, sterk kleiig
-  Veen, zwak zandig
-  Veen, sterk zandig



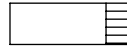



klei

-  Klei, zwak siltig
-  Klei, matig siltig
-  Klei, sterk siltig
-  Klei, uiterst siltig
-  Klei, zwak zandig
-  Klei, matig zandig
-  Klei, sterk zandig

leem

-  Leem, zwak zandig
-  Leem, sterk zandig






overige toevoegingen

-  zwak humeus
-  matig humeus
-  sterk humeus
-  zwak grindig
-  matig grindig
-  sterk grindig







geur

-  geen geur
-  zwakke geur
-  matige geur
-  sterke geur
-  uiterste geur



olie

-  geen olie-water reactie
-  zwakke olie-water reactie
-  matige olie-water reactie
-  sterke olie-water reactie
-  uiterste olie-water reactie

p.i.d.-waarde

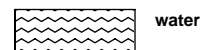
-  >0
-  >1
-  >10
-  >100
-  >1000
-  >10000

monsters

-  geroerd monster
-  ongeroerd monster

overig

-  bijzonder bestanddeel
-  Gemiddeld hoogste grondwaterstand
-  grondwaterstand
-  Gemiddeld laagste grondwaterstand



Legenda afkortingen Archeologische Boorbeschrijving (conform ASB 2008)

Percentages en Mediaan

Klasse	Zandmediaan
Uiterst fijn	63-105 µm
Zeer fijn	105-150 µm
Matig fijn	150-210 µm
Matig grof	210-300 µm
Zeer grof	300-420 µm
Uiterst grof	420-2000 µm

Nieuwvormingen

(1=spoor, 2=weinig, 3=veel)

Afkorting	Nieuwvormingen
FEC	IJzerconcreties
FFC	Fosfaatconcreties
FOV	Fosfaatvlekken
MNC	Mangaanconcreties
ROV	Roestvlekken
VIV	Vivianiet
VKZ	Verkiezeling
ZAV	Zandverkittingen

Bodemkundige interpretaties

Code	Bodemkundige interpretaties
BOD	Bodem
BOV	Bouwvoor
ESG	Esgrond
GLE	Gleyhorizont
HIN	Humusinspoeling
INH	Inspoelingshorizont
KAT	Katteklei
KBR	Klei, brokkelig
LOO	Loodzand
MOE	Moedermateriaal
OMG	Omgewerkte grond
OPG	Opgebrachte grond
OXR	Oxidatie-reductiegrens
POD	Podzol
RYP	Gerijpt
TKL	Top kalkloos
TRP	Terpaarde
UIT	Uitspoelingshorizont
VEN	Vegetatieniveau
VNG	Gelaagd vegetatieniveau
VRG	Vergraven

Bodemhorizont

Code	Bodemhorizont	Omschrijving
BHA	A-horizont	Minerale bovengrond
BHAB	AB-horizont	Overgangshorizont
BHAC	AC-horizont	Overgangshorizont
BHAE	AE-horizont	Overgangshorizont
BHB	B-horizont	Inspoelingshorizont
BHBC	BH-horizont	Overgangshorizont
BHC	C-horizont	Uitgangsmateriaal
BHE	E-horizont	Uitspoelingshorizont
BHEB	EB-horizont	Overgangshorizont
BHO	O-horizont	Strooisellaag
BHR	R-horizont	Vast gesteente

Sedimentaire karakteristiek, laaggrens

Afkorting	Afmeting overgangszone	Klasse
BDI	≥ 3,0 - < 10,0 cm	Basis diffuus
BGE	≥ 0,3 - < 3,0 cm	Basis geleidelijk
BSE	< 0,3 cm	Basis scherp

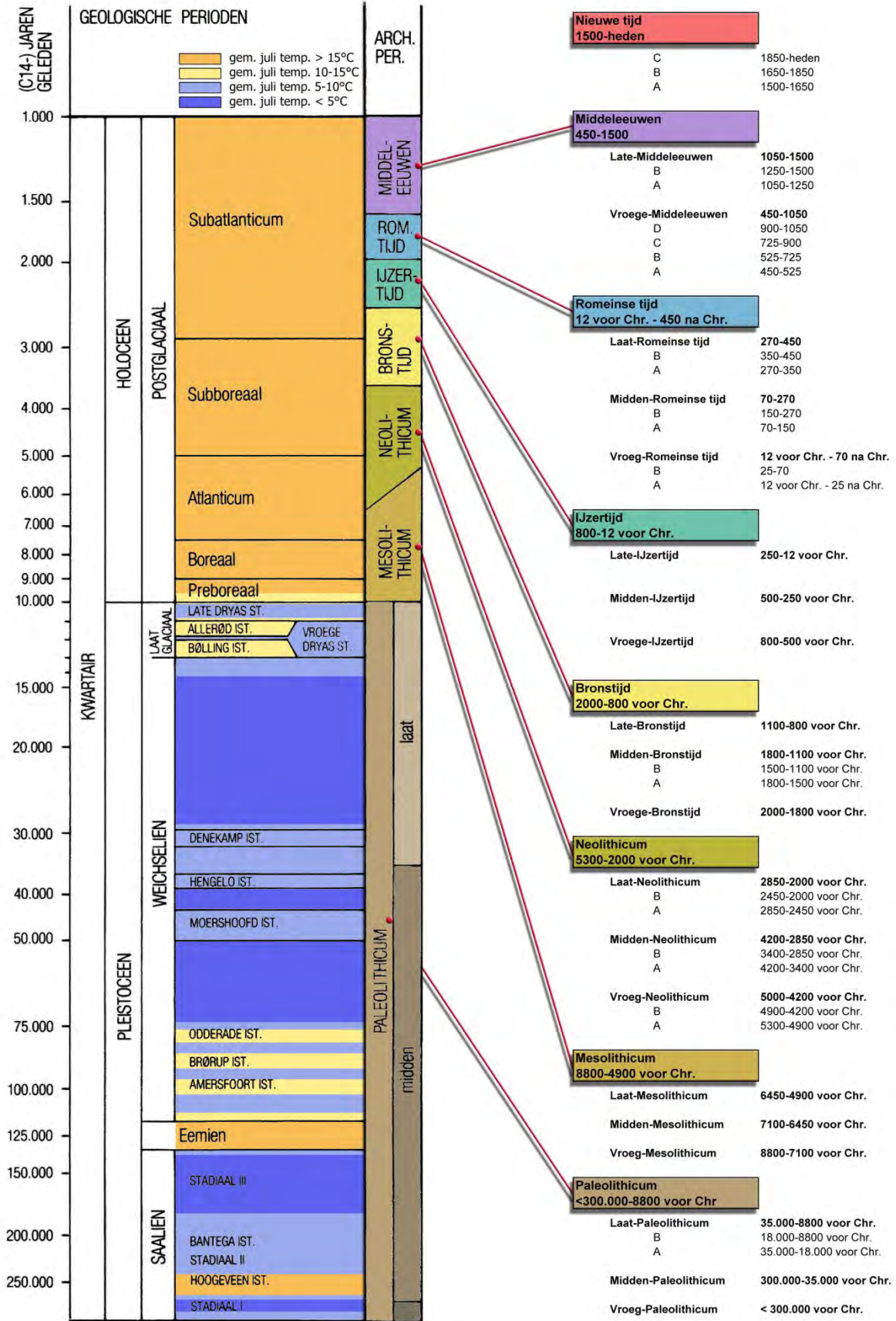
Kalkgehalte

Code	Kalkgehalte
CA1	Kalkloos
CA2	Kalkarm
CA3	kalkrijk

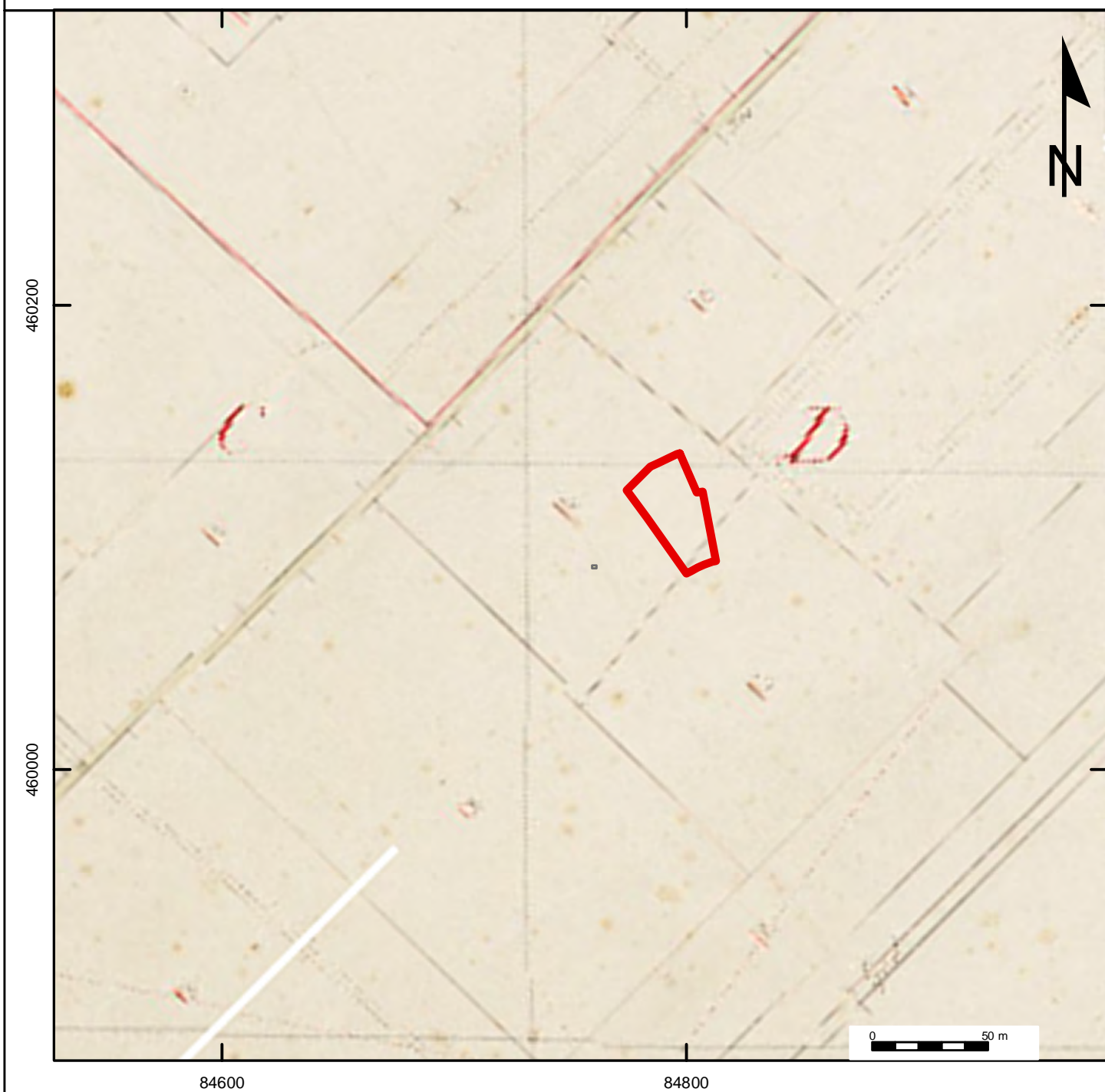
Archeologische indicatoren (1=spoor, 2=weinig, 3=veel)

Code	Omschrijving
AWF	Aardewerkfragmenten
BST	Baksteen
GLS	Glas
HKB	Houtskoolbrokken
HKS	Houtskoolspikkels
MXX	Metaal
OXBO	Onverbrand bot
OXBV	Verbrand bot
SGK	Gebroken kwarts
SLA	Slakken/sintels
SVU	Vuursteen
SXX	Natuursteen
VKL	Verbrande klei
VSR	Visresten

Bijlage 5: Periodentabel



Bijlage 6: Kadasterkaart Minuutplan 1811-1832



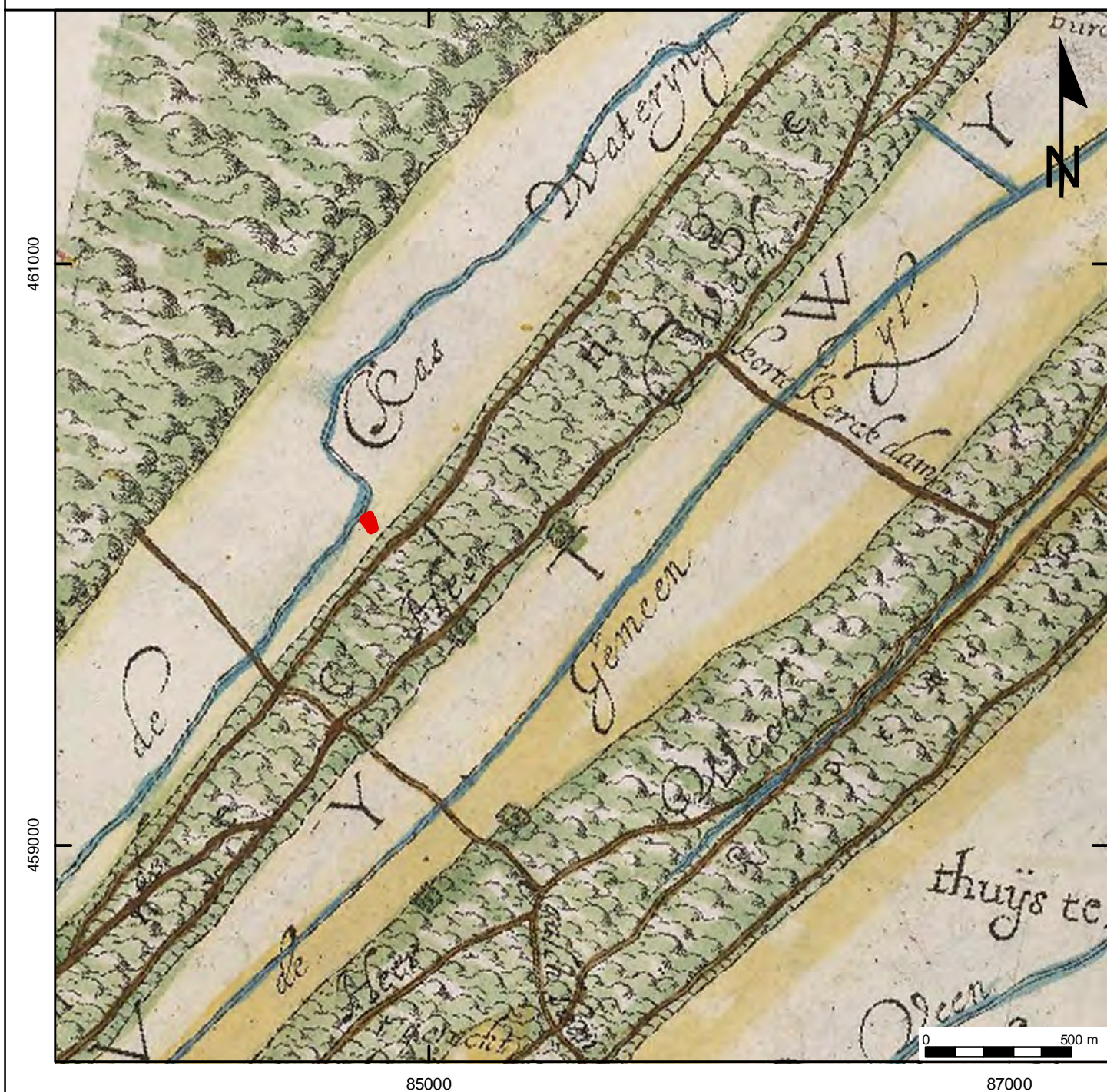
Projectnummer: 31431111
Projectnaam: Wassenaar, Wilhelminaplein 6

Legenda

 Plangebied



Bijlage 7: Historische kaart uit 1615 van Fl. Balthasar



Projectnummer: 31431111
Projectnaam: Wassenaar, Wilhelminaplein 6

Legenda

 Plangebied

